

MIKEL SANZ
 NAPAR GUZTIEN LENDAKARI JAUNARI
 BEGIRUNE AUNDIZ

Oarra: (Urteak dire, urte asko, Iruña'ko "Diario de Navarra'n, astero idazteko, nere "columna" edo goitik-beerako txoko bat badedala. Or argitaratua izan zedin bialdu dut, asko ez dala, orregaitik Naparroa'ko euskeraz idatzirik, ondorengo idazti au. Ez didate argitaratu. Ez ornen du lendakari bati zor zaion eraspenik bear bezala gordetzen. ¿Gordetzen ote dute zuk eta nik ezagutzen dugun beste Lendakari batez ari diranean, eguneroko ortan argitaratzen diran beste idazki asko eta askok'?)

Ikurriñei-buruz sortu duzun borroka latzaz itzegin nai nizuke gaur, Mikel adiskidea.

Zu, neretzat, eta mundu osoarentzat, napar guztien lendakaria zara. Ori, egi da.

Bañan egi orren inguruan, landare baten inguruan belar gaiztoa bezala, pentsamentu makur bat jaiorik daukat buru-barrenean. Eta egunetik egunera azitzen dijoakit pentsamentu makur ori.

Neri, Mikel, pentsamentu gaiztoak maiz etortzen zaizkik. Eta kosta egiten zait pentsamentu oiek burutik kentzea.

Ta, burutik uxatzeko orain arteko beste guztiak beño zallagoa zaiten pentsamentu gaizto onek au sinistaerazi nai dit:

- Zuk badakizula napar guztien Lendakari **izen bear duzula**, baña zuk **ez duzula napar guztien Lendakari izen nai**.

Badakit ori pentsamentu gaizto bat besterik ez dela.

Zu zara, ordea, Mikel, zure jokaera baldarren bitartez, egunero indar berria ematen diozuna.

Orrela, adibidez, udaletxeetako balkoietan ipiñitako ikurriñei-buruz sortu duzun iskanbillaren bidez.

Badakit, nik, gizakume lander naizen onek, zuri, Napar guztien Lendakari Jaunari, maixu bezala erakusten astea, ausardikeri aundia dela, zuk nik beño askoz geiago dakizulako; ez bait ziñen bestela Lendakari izeteko aukeratua izengo. ¿Nork aukeratzen du bá tonto bat lendakaritzarako, aukerazalle beraiek ere tontoak ez ba'dire'?

Baña. zerbait erakutsi dezakeen tontorik ez bait da, entzun eidazu, arren, patxadaz eta asarretu gabe, tontorik tontoena nauzun oni.

- Bigurutzedun ikurriñ ori Udaletxeetako balkoietan jartzea debekatu nai duzu.

Balkoi oiek. ordea, ez dire zu Lendakari zaitun Jaurlaritzakoak. Ez dire, ezta, Jaurlaritza orrenak. Udaletxeetakoak dire. Eta udaletxeenak. Jaurlaritzak ez du, beraz, arazo ortan zertaz sarturik.

- Zuri atsegiña ez zaizun ikurriña agertzen duten Udaletxe oiek ere ez dire zureak, Mikel; pertsona batenak ize-

tekotan, bakoitza bere Alkate Jaunarenak dire. Beraz, alde ortatik begiraturaz ere, auzi ortan zuk zer egiñik ez duzu.

- Alkate Jaunak, berriz, ez dire Lendakariaren morroiak. Alkate Jaun oietako bakoitza, iñoren morroia ba'da, iñor ori, bere Erria da. Erriarenak dire, bai Alkatea, bai Udaletxea, bai Udaletzeko balkoiak eta, baita, balkoi oietan ipiñi oi diren ikurriñak ere, eta, orregatik, Erriak, eta Erriaren baimenarekin Alkate Jaunek, nai dituzten ikurriñ guztiak agertu dezaket: Andaluzi'koa Kanarietakoa, Euzkadi'koa, Guatemala'koa, Bretañi Aundi'koa eta Kotxintxina'koa, oietako bat, edo danak, ipiñi nai ba' dituzte.

Ori-dela-ta, beste alderdi ortatik so-egiñez ere, zuk ez dazakezu, Mikel, iskanbill ortan eskurik sartu.

Soilki, ikurriñ oietako bat norbaitentzat edo zerbaitentzat isekagille dela ikusiko ba'litz, orduan bai, orduan izengo zenuke ori epaitegira salatzeko eskubidea, epailleak zer egin erabaki aal dezan.

- Eta, Españi'ko ikurriñ gorri-ori-gorria iñorentzat isekagille ez den bezala, Euzkalerriko ikurriñ bigurutzeduna ere ez da, ez iñorentzat ez ezerentzat, isekagille, ots, burla-egille.

Orregatik dakusgu Eusko-Iparraldeko baztar guztietan lau aizeetara alaiki zabaldurik. Euskalerrri guztiko ikurriña delako.

¿Bai al dakizu, Mikel, Ipar-Euskalerrrian dauden bata-lloi frantziarrek, kalera era dotorean agertzen direnean, — Frantzi'koarenarekin batera, jakiña — bigurutzedun ikurriñ ori eramaten dutela beren aurrean, ikurriñ ori Euskalerrri osoaren ikurriña delako?

¿Bai al dakizu, guda amaitu zenean, De Gaulle'k bigurutzeko ikurriñ orri militarki agur egiñez, Frantzi'ren esker ona agertzeko Frantzi'ren baliorik aundieneko domeña ipiñi ziola Bordele'n, bertako errejimentu guztien aurrean?

Bai, Mikel, bai. Bigurutzedun ikurriñ ori, Euskalerrri osoaren ikurriña da. Orrela erabaki zuen Bigarren Errepublikaren aroan, Eusko-Jakintzen-Batzordeak, politikalarrien eskariari erantzunez; eta mundu guztian izen zen, erabaki ori, ontzat artua.

ERRIGINTZA

Geiago esango dizut nik, Mikel: Entzun:

Ikurri ori, Euskalerrriaren barruan, bereziki nonbaitekoa izetekotan, Naparroa'ko ikurriña da!, eta Naparroa'ren ikurra!

Gaurregungo katedun ikurra, Mikel, oso berria da Naparroa'n. Aurretik, Naparroa'ren ikurra bigurutzedun ikurra izen zen.

Iru ikur edo eskudo izen ditu Naparroa'k:

- Aurrenekoa, bigurutzedun ikur ori. (Arrano bat zeramana ere erabili oi zuten noizbeinka aro artako erregeek).

- Geroago, bigarrena, bi gurutzeen gainean iltz boro-bill batzuk zeramazkiana.

- Eta, azkenik, gaurregungo ikur katedun ori.

Danetan zaarrena, ordea, —eta jatorrizkoa—, biguretzeduna!

Bigurutzedun ori ikusten da gure erregerik zaarreen garaiekoak diren larrukietako irudietan.

Muskari'ko katedral ederra, erromanik-erakoa da, XII mendean asia. Bá, an, zutabeen buruetan-da, ugari eta nabarmenki, ta arro ta argi, agiri da Naparroa'ren ikurra: Bigurutzedun ikurra.

Ikur ortatik sortuak dire ondorengo biak:

Bigarrenak, iltzedunak, —burnia astuna bait da—, askotan ikurak zurezkoak izeten zirela oroiterazten digu, eta gainean eraman oi zituzten irudiak, azpiari iltzez josiak izeten zirela.

Ta, iltz oiek, larrukietako irudietan gero ta geiago eta alkarrengandik urbillago agertzen diralako, kateen itxura artu zuten, eta, azkenean, kateek artu zuten aien lekua. Ortik Naparroa'ren irugarren ikurra. Gaurregungoa.

Badakit zer esango didazun, Mikel:

Kate oiek, Miramamolín musulmanen erregeak, bere kaparraren inguruan jasorik zeukan kate gogorrezko esi artako kate aiek direla: Gure VII Santxo "Indartsuak", Nabas-Tolosa'ko borrokaldiaren erdian mallutzarrez joka puskatu zituan kate aiek direla.

Gure errege aren eginkizun arrigarri orrek ikaratuta iges egin zuela errege musulmanak, eta orri eskerrak izen zela ain aundia kristauen garaitza. Eta, guzti ori beti gogoratua izen zedin, VII Santxo gure errege berbera izen zela, kate aien zati batzuk bere ikurrari josi zizkiona.

Eskerrikasko Mikel. Badakit kondairak ori guztia esaten duela. Baiña guzti ori kondaira utsa da. Ez da egia. Ez

da edestiaren larre legorrekua, kondairaren lorategi oler-titsuko lilia baizik: leyenda.

Guzti ori, Mikel, borrokaldi artan izen zen Rada'ko Jimenorena'tan Errodrigo Goigotzaiak bere «Españi'ko Edestian» idatzi ziguna da.

Goigotzai ori, naiz Toledo'ko goigotzaia izen, jatorriz naparra genuen, euskalduna, bere Erria ta bere Erriko gauzak maite zituana¹; ta, dirudianez, bere Erriko erregearen jokaera mardula goraiatu nai izen zuen. Orrelako jardunkerak oiturazkoak bait ziren aro aietako edestilarien artean.

Badakigu, gizon galanta izen zitzaigula edestiak «Indartsua» izendatu duen VII santxo. Ori adierazten du Orreaga'n bere illobiko ezurdiak: erraldoi bat izen zela. An erakusten da gduetara eramaten ornen zuen izkillua: ia metroerdi bat luze den burnizko kirten bati puntan katez lotutako burnizko bolatzar aundi bi. Izkillu ori, ordea, etsai amorratuen artean, jo emen eta jo or eta jo an, egun osoz, gelditzeke aidean erabili dezakeen gizakumerik ez da, naiz gizakume ori, gure VII antzera, erraldoi bat izen.

Baña egia da beitzet borrokaldi artan oso txarki zebiltzela kristauak, eta borroka galdutzat zeukatela, Gaztela'ko erregeak, bere goigotzaiari "*Archiepiscopo, ego et vos hic moriamur*", esan zionean. "*Nequaquam, o rex, —erantzun ornen zion arek, bere ezpata guruntz jasoz—, Vos et ego hic vincemus!*"

Ikusi-bide zuen bá, VII Santxo errege euskalduna, Naparroa'ko ikurriña zabalik zuela, orduango euskal-gudaroztearen aintzinean, borrokategira urbiltzen ari zela, garaitza ziur baten adierazle. Ala gertatu ere zen. Eusko-gudarozte arren etorrerak, borrokari, aldapen osoa eman bait zion!

Errege-ta-Goigotzaiaren-arteko alkarriketa ori egiazkoa izetea badaiteke, Mikel, ori dioskuna Goigotzaia bera den ezkerro.

Baiñan, gure VII Santxo'k Naparroa'ren ikur zaarra aldatu zualako ori, ori..., jori egia ez da!

Orduango larrukietako irudietan BIGURUTZEDUN IKURRA besoan duela agertzen bait zaigu, zaldun, VII Santxo gure errege "Indartsua"!

Latiegi'tar Bixente 945 220050.

¹ Poliglota aundia izen zen gure Goigotzai ori. Letran'go Kontzilio ekumenikoi batean izan zan. Bertan izkuntza bereizi asko itzaldi batean erabili ondorean, onoko au esan zien aurrean zeuzkan kohtziliokideei, "orain nere izkuntza, lingua navarrorum, naparren izkera erabiliz itzegin nai dizuet". Eta eskeraz mintzatzen asi zitzaien.